

Posudek oponenta magisterské práce

Posuzovaná práce: *Nietzsche a Dostojevskij. Idea nadčlověka*

Autorka: Bc. Katsiaryna Hrybkova

Vedoucí práce: doc. Aleš Novák, Ph.D.

Rozsah: 75 stran.

Posuzovaná práce je bezesporu velmi kvalitním absolventským esejem oboru filosofická antropologie. Klade si za cíl paralelní a následně v jednotlivých krocích syntetizující výklad motivu nadčlověka v díle Friedricha Nietzsche a Fjodora M. Dostojevského. Klíčová se ukazuje být: analýza “duchovní spřízněnosti” obou autorů, resp. jejich nezávislá myslitelská cesta, jež je dovedla k nesmírně podobnému náhledu do duchovní situace doby. Nemohu v této souvislosti nevzpomenout, že stejné základní úvahy vedl ještě před nimi i S. Kierkegaard. Závěr, k němuž autorka v případě Dostojevského dospívá, pak evokuje Kierkegaardovu pozici až pozoruhodně. Za druhé je velmi přínosná analýza dvou podob svobody, kterou následně práce skvěle zužitkovává. Za třetí pak analýza figur “posledního vs. vyššího člověka vs. nadčlověka” v případě Nietzscheho a vymezení takovýchto demarkačních linií v podobě figur “obyčejných vs. výjimečných lidí” u Dostojevského. Konečně je pak výrazným momentem finální interpretace Dostojevského odmítnutí zdařilosti “experimentu nadčlověk” a výhled do problematiky křesťanství coby “spásné svobody”.

Práce je založena na bohaté primární a sekundární literatuře, přesvědčivě dokládá obeznámenost s dosavadním uvažováním o zkoumaném motivu.

Z pozice oponenta mi ovšem přísluší i určitá role kritika:

1) Postrádám jasnější úvodní nasazení, jež by opravňovalo mluvit již od začátku práce o možnosti paralelismu motivu nadčlověka u Nietzscheho a Dostojevského. Problémem, o nějž tu běží, je, že se zde může mýlit dvojí: buďto je Nietzscheho motiv nadčlověka vzorem, jímž je poměřován Dostojevskij, nebo je motiv nadčlověka uvažován nezávisle na obou, sice právě, jak by se mohlo zdát z textu, jako “možnost lidství”, jež byla připravena duchovním niveau doby.

2) Domnívám se, že ona základní typologie (snad lépe fenomenologie) figur lidství mohla

zkusit namísto hledání jedné vymezující linie usilovat o jemnější odstínění podtypů a přechodových typů. Především u Svidrigajlova se typologie zdá být trochu násilná a méně přesvědčivá než u ostatních případů. Je patrné, že pro Dostojevského jsou tyto postavy nesené základním naladěním, ať už melancholií, cynismem, zoufalstvím. Tyto postavy pak jsou, řečeno s Jaspersem, v některých případech konfrontovány s “mezními situacemi”, určitými kritickými body zúžení, jejichž výsledek není jednoznačný, nýbrž právě slouží Dostojevskému jako ona “laboratoř”. Celkově je pak potíž, jak uvažovat např. Raskolnikova s ohledem na to, čím byl “před” a “po” zločinu. Při ostrém vymezení dvou figur lidství je možnost přechodu, resp. “stávání se” tímto vyšším člověkem, obtížněji uchopitelná. Podobně je problematická široká kategorie “výjimečných lidí”, kteří jsou identifikováni s “vyššími lidmi a nadčlověkem” (tato identifikace není zcela jednotná - srv. s. 46. a 50.). Je nesmírná potíž, zda vůbec lze u Nietzscheho uvažovat o “proměně” v nadčlověka, či zda je dokonce pro něho vždy teprve budoucím “smyslem Země” - a oproti tomu např. Cesare Borgia (*Götzen-Dämmerung*, “Streifzüge eines Unzeitgemässen”, §37.) Tím ovšem opakují první námitku - v jakém smyslu jsou oba “typy” nadčlověka vzájemně ve vztahu?

3) Větší pozornost bych věnoval motivu ideje (především s. 49.), jež má dávat smysl pozitivní svobodě. Prozatím je stěžejní patrné, zda tato idea není pouze romantickou “Schwärmerei”.

4) Alespoň v případě Dostojevského je po mém soudu třeba vzít v úvahu samotnou povahu literárního textu. Z hlediska naratologie je velmi problematické identifikovat “autorské sdělení” se sdělením vypravěče, resp. dokonce postav. Jistě se takovému nereflektovanému přístupu staví do cesty zmiňovaný Bachtinův princip polyfonie, přesto je v práci taková identifikace stále patrná (“Avšak už po několika scénách Dostojevskij jasně vyjadřuje svůj názor na povahu tohoto hrdiny, a tím zcela určuje i náš přístup k němu.” s. 37., srv. dále s. 51.). Podobně by myslím dobře posloužila Doleželova kategorie “deontického cizince”, již navíc přímo demonstruje na Raskolnikovi (Doležel, Bohumil, *Heterocosmica*, Praha: Karolinum, 2003, s. 129.). Vůbec je právě tato kategorie cizince nesmírně charakteristická pro Dostojevského hrdiny (viz především Myškin).

Drobné:

a) Hovořit o Nietzscheho tvůrčím období do roku 1900 je myslím, vzhledem k jeho “vegetativnímu stavu”, trochu nepřesné. (s. 7., ale i jinde)

b) Na s. 25., pozn. 38. - mluví se jistě § 125. (“Pomatenec”), nikoli s. 125.

c) Navzdory vsutku reprezentativní literatuře překvapivě postrádám Koubovu nietzscheovskou monografii.

Domnívám se, že tyto připomínky je třeba chápat jako poměrně náročné, že naprosto nemají znamenat, že jako oponent shledávám práci v podstatném smyslu za nepovedenou. Jde o připomínky, které naopak odpovídají vysoké úrovni posuzovaného textu. Především pak mají být určitými směrovkami k problémům, které se možná v budoucnosti ukážou být autorce hodnými zřetele.

Celkově proto práci kolegyně Hrybkové bezesporu **doporučuji** k obhajobě, navrhuji hodnocení na pomezí **velmi dobře** a **výborně** v závislosti na výsledku obhajoby.

V Praze 12. června 2011

Jakub Marek, Ph.D.